

Lausunto rikosasioiden sovittelupalveluiden siirrosta oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys. (VN/2750/2020)

Raportissa esitetään, että sovittelupalvelut siirretään sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle. Palvelun yleiset ohjaus- ja valvontatehtävät siirtyisivät oikeusministeriön tehtäväksi. Sovittelupalvelut tuotettaisiin valtion omana toimintana siten, että sovittelun ammattihenkilöstö olisi valtion virkamiehiä. Sovittelupalvelut liitettäisiin oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteyteen ja tuotettaisiin mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa. Siirrossa edellytetään, että sovittelun erityispiirteet säilytetään ja koulutetut vapaaehtoisovittelijat toteuttavat varsinaisen sovittelutyön rikosoikeusjärjestelmän ulkopuolella.

Miesjärjestöjen keskusliiton (MJKL) lausunto on annettu vastaamalla sähköisessä lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin (joihin osaan liittyy erillinen rastitusvaihtoehto ”Kyllä | Ei | En ota kantaa”).

Pidättekö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

(Kyllä.) Lähtökohtaisesti siirtotarve herättää kysymyksiä, koska nykytilanteessa THL:n johtamana sovittelutoimintaa on voitu toteuttaa laadukkaasti ja inhimillisesti. THL on asianmukaisesti huolehtinut siitä, että toiminta on ollut sovittelun periaatteiden mukaista ja eri osapuolia kunnioittavaa. Hyvää ja toimivaa tuntuisi olevan turha muuttaa. Mutta koska THL ja sovittelutoimistojen työntekijät tukevat esitettyä siirtoa, ja siirron perustelut hyötyineen on kuitenkin kattavasti huomioitu esityksessä, puollamme ehdotusta.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

(Ei.) Sovittelu tehdään suurelta osin vapaaehtoistyönä ja on vaara, että yhdistetyissä palveluissa ei pystytä riittävästi huomioimaan sovittelun ja vapaaehtoistyön erityispiirteitä. Vaikka sovittelu toteutetaankin laadukkaasti ja ammatillisesti, kuuluu prosessiin merkityksellisiä inhimillisiä piirteitä, joiden vaaliminen kuuluu onnistuneeseen sovittelutoimintaan. Ohjausryhmän raportissa jää myös ratkaisemattomiksi esteellisyyteen ja jääviyteen liittyviä kysymyksiä, jotka ongelmat ilmenevät silloin, jos sovittelupalvelut tuotettaisiin valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston toimintana. Sovittelupalveluiden asiakaskunnasta suurin osa on potentiaalisesti julkisen oikeusavun asiakkaita. Koska sovittelu käynnistyy usein jo esitutkintavaiheessa ja rikosasian molemmat osapuolet ovat sovittelun asiakkaita, esteellisyys saman toimiston oikeusapuun syntyy vääjäämättä kaikissa tapauksissa. Eloheimon selvitykseen (2020) perustuen kannattammekin itsenäisen Sovitteluviranomaisen perustamista.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

(Kyllä.) Ratkaisu yhdenvertaistaa palkat ja työkäytännöt.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut

siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Keskeisin keino on oikeusavun ja edunvalvontapalveluiden henkilöstön kouluttaminen sovittelun erityispiirteisiin ja periaatteisiin niin, että nykyinen laadukas toiminta voi jatkua.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

Valtiolisissa palveluissa vapaaehtoisten tekemä työ on poikkeuksellista. Vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytykset ovat jääneet liian vähälle huomiolle, kun huomioidaan, että sovittelutoiminnan ideologiassa vahva painoarvo on mahdollistaa vapaaehtoisten sovittelijoiden avulla rikoksen tai riidan osapuolille asiakaslähtöinen neutraali kohtaaminen ja mahdollisuus asioista sopimiseen. Toiminnan tila- ja koulutustarpeet vaativat joustavat suhteellisen suuret toimitilat, jotka ovat käytössä myös ilta- ja viikonloppuisin. Asiakkaan oikeusturvan varmistamisen näkökulmasta vapaaehtoissovittelijoiden ohjaus ja yhtenäinen valtakunnallinen koulutus sekä henkilöstön jatkuva koulutus ja tuki saavutetaan vahvistamalla nykyistä keskushallintoa ja taataan heille vahva asema koordinoidessaan valtakunnallista substanssiosaamiseltaan erityistä toimintamuotoa. Sovittelun toimintaedellytyksiä voidaankin vahvistaa nykyisestä vain luomalla itsenäinen Sovittelu-viranomainen.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Esteellisyyden käytäntöjen monimutkaisuus huomioon ottaen ehdotamme, että sovittelua ei liitetä oikeusavun- ja velkaneuvonnan yhteyteen, vaan kannatamme Eloheimon selvityksen (2020) mukaista itsenäisen Sovittelu-viranomaisen perustamista.

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

(Ei.) Ehdotettu malli ei erityisesti parantane sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta, mutta sen sijaan itsenäisen Sovittelu-viranomaisen perustaminen parantaa. Itsenäisen mallin osana ei tarvitse tehdä laatua huonontavia kompromisseja mikä on haasteena, kun eri toimintoja yhdistetään saman katon alle. Raportissa ei ole käsitelty vaihtoehtoa, jossa siirto oikeusministeriön hallinnonalalle toteutettaisiin nykyistä palveluntuottamisjärjestelmää järkeistäen ja sovittelun ohjauksesta ja kehittämisestä vastaavaa keskushallintoa vahvistaen.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Esteellisyys- ja jääviyskysymykset aiheuttavat ongelmia samanaikaisille toimille eri palveluissa.

Lausuntopyyynnöstä kiitäen,

Miesjärjestöjen keskusliitto ry